

רבינא הוה מסיק זוזי, היה מלוה מעות, והיו נותנים לו סחורה בפרעון, והיה משתכר בה. והיו לו בעלי חובות בבני המקום היושב על אקרא דשנואתא שפת נהר שנוואתא, שהיו בביתם בחול המועד, ורצה לגבות מהם.

אתא לקמיה דרב אשי, אמר ליה, ושאלו: מהו למיזל האידינא במועד עלייהו?

אמר ליה רב אשי: כיון דהאידינא הוא דמשכחת להו, וביומי אחרני לא משכחת להו — כפרקמטיא האבד, דמי שהותרה במקום הפסד, ושרי(213).

תניא נמי גבי עבודה זרה, כי האי גוונא, שהתירו פרקמטיא בדבר האבד. אף במקום שפרקמטיא סתם נאסרה.

דתניא: הולכין ליריד של עכו"ם, ולוקחין יא-א במחירי יום השוק, בהמה, עבדים ושפחות, בתיים שדות וקרמים, וכותב ומעלה בערכאות שלחן לאשר ולחתום על שטרי המכר, שלא יערערו עליו לאחר זמן, ואפילו שביום אידם אין נושאים ונותנים עמהם, ובהעלתו לפני הערכאות, מכבדם, ויש לחשוש כאילו הוא מודה בעבודה זרה [עייין רש"י וריטב"א ע"ז יג א], בכל זאת התירו לו, מפני שהוא כמציל מידם.

במקום הפסד הקרן, מה שאין כן במקח וממכר, שאינה מן המלאכות האסורות, ולא אסרוה אלא מפני שיש בה טורח מעט, על כן התירו אותה במקום מניעת ריוח. כן ביאר הביה"ל [תקלט ה ד"ה אינון ברברי הראב"ד]. ועייין עוד חזון איש [קלה]. ועייין לקמן בהערה 225 בענין זה.

213. הראשונים הקשו מכאן על דעת רבינו תם הנ"ל, שהתיר הלואה בריבית במועד, שהרי רב אשי לא התיר לו לילך ולתובעם, אלא מפני דבר האבד, אבל לולא זאת היה אוסר משום פרקמטיא. ותירצו, שלא היה שם הלואה גמורה, אלא שנתחייבו ליתן לו יין תמורת הדמים [יעויין ב"מ עג], וזהו ודאי מקח וממכר.

ועל כל פנים נמצאנו למדים, שאף על פי שתחילת המקח, שהוא נתינת הדמים, כבר נעשה קודם הרגל, מכל מקום סיום המקח גם כן נאסר במועד. וכתב הביאור הלכה [שם א], שזהו דוקא כשלא משך הלוקח את היין קודם המועד, אבל כשמשך, אין זה מקח וממכר כלל, ורק משום טורח ההעברה ממקום למקום יש לדון אם אסור. עייין סי' תקלח ג.

לו, ועל ידי כן יהיה רגיל לילך אצלו לעולם, הרי זה כדבר האבד, ומותר. ולכאורה יש להתבונן, לפי מה שנתבאר בדעת הרא"ש, שכל ריוח שודאי אינו חוזר, נחשב כדבר האבד, אם כן גם בלא הטעם שיהיה רגיל לילך אצל אחר, יש להתיר, מפני הפסד של הלואה זו, שילוח אצל אחר. ויש לפרש, שכל ההיתר של דבר האבד בפרקמטיא הוא דוקא כשיש לו הפסד מרובה, אבל הפסד מועט אינו מתיר, וכמו שכתב הב"ח [שם ט], ולכן, משום הלואה זו לא היינו מתירים, שהוא הפסד מועט. ועייין עוד חוה"מ כהלכתו עמ' שמו].

ולהלכה אנו נוקטים להקל כהרא"ש כמבואר בשו"ע [תקלט ד-ה].

והביא הנימוקי יוסף להקשות בשם הראב"ד, ממה שלמדנו לעיל [ב], שלא הותרה השקאה בשדה בית הבעל, הואיל ואין הפסד ממניעת ההשקאה, אף על פי שבודאי בכך יהיה נמנע ממנו ריוח, ומדוע התרנו פרקמטיא בעבור מניעת ריוח ודאי. ותירץ, שיש לחלק בין השקאה שהיא מן המלאכות האסורות [בשבת], ויש בה גם כן טורח, ולכן אינה מותרת אלא

ומקשינן: איני! והא תני רבה בר שמואל ברייתא: ושיוין תנא קמא ורבי יהודה, שנחלקו במתניתין אם מכבשין ריחים, שניהם מסכימים שאין גודלין תנור לבתחילה!?

ומתריצין: לא קשיא.

כאן התיר רב יהודה לעשות תנור, בימות החמה, כגון בפסח שהתנור מתייבש מיד בחמה ויכול לאפות בו במועד, והוא מלאכה לצורך המועד שהתירוהו.

ואילו כאן, במתניתין, מדובר בימות הגשמים, כגון בסוכות, שאין התנור יכול להתייבש זמן רב, ומלאכתו היא בכלל טרחא שלא לצורך המועד, ואסור⁽²¹⁵⁾.

מתניתין:

א. עושיין בחול המועד, מעקה לגג ולמרפסת,

כי רק ביום זה הוא מוצא בזול. וצריך לבוא באותו היום לפני הערכאות היושבים לאשר את שטרי המכר, כי אם יבוא לאשר ביום אחר יפסיד, לפי שהמוכרים יחזרו ויערערו על המכר.

רב, שרא לחייא בר אשי למיגדל אהרי לקלוע רשת לצידת דגים בחולא דמועדא.

ומבארין: מאי טעמא התיר רב? היות ומעשה הדיוט הוא. אבל להכין איזלי, רשתות שצדים בהם עופות, אסור. מאי טעמא? היות ועשיית איזלי מעשה אומן הוא⁽²¹⁴⁾.

רב יהודה שרי בחול המועד לאמי תנורא [אמי, עושה התנורים], למיגדל תנורא לעשות תנור חדש.

וכן התיר לרבה בר עשבי למגדל מהולתא, לעשות נפה.

לאכילה [כתנור וסכין], אלא שהיא מציאה ומביאה אותו לידי האדם, ועל כן דינה כשאר צרכי המועד, שלא הותרו אלא במעשה הדיוט.

215. רש"י מפרש, שהחילוק הוא בין סוכות הקרוי "ימות הגשמים" לפסח הקרוי "ימות החמה". והקשה הגריעב"ץ, הרי הגשמים בחג הסוכות סימן קללה הן, וכמו כן למדנו [יומא כט] שסוף הקיץ קשה מימות הקיץ. ולכן פירש, שכונת הגמרא לחלק בין שנה פשוטה למעוברת. שבשנה פשוטה, פסח נקרא "ימות הגשמים" [שהוא אחר ימות הגשמים, ועדיין העולם צונן], וסוכות נקרא "ימות החמה", וכנ"ל, ובשנה מעוברת הוא להיפך, שפסח הוא "ימות החמה" [שהוא נמשך לתוך ימות החמה], וסוכות "ימות הגשמים". וכן פירש בחידושי הר"ן. ועיין מור

ודעת הט"ז, שכל האיסור האמור כאן בגמרא הוא, כשיש לו טורח בהליכה ממקום למקום לגבות חובו [וכלשון הגמרא "מהו למיזל האידנא עלייהו"], או כשצריך לתובעם בדין, אבל כשהם עמו בעיר, ואין צריך לתובעם לדין, אין בזה איסור כלל. וכנראה שטעמו, שפעולה זו אינה חשובה כמקח וממכר ממש, שהרי אינו אלא סיום המקח, וכנ"ל, ואינו אסור אלא משום הטורח שכרוך בדבר. אולם הגרע"ק איגר הוכיח מקושיית הראשונים הנ"ל [על ר"ת], שאינם מחלקים בזה, ועי"ש בביאור הלכה.

214. המגן אברהם [תקמא א] מבאר, שאמנם עשית מכשירי אוכל נפש הותרה אפילו במעשה אומן, מכל מקום אין המצודה נחשבת כמכשירי אכילה, הואיל ואינה מתקנת ומכשירה הדבר

שבמפתן, ועליו מורכבת הדלת, והצינור, הוא החור שבמפתן שבו סוכב הציר, והקורה הנקראית אצלנו משקוף, והמנעול והמפתח — כל אלו אם אירע שנשברו, מתקנן במועד, וחשיב דבר האבד, מפני הגנבים⁽²¹⁷⁾.

ובלבד שלא ימתין מלפני המועד ותכוון לעשות מלאכתו לעת הפנאי ממלאכה במועד⁽²¹⁸⁾.

ד. וכל כבשין, אוכלין שנוהגים לכבשן בחומץ ומלח באופן שהוא יכול לאכול מהן במועד, שכבישתן מהירה ואינו צריך

מעשה הדיוט, אבל לא מעשה אומן, היינו שמותר רק בהנחת אבן על גבי אבן בלי טיט, או ב"הוצא ודפנא", מענפים קלועים⁽²¹⁶⁾.

ב. שפין סותמים את הסדקין שבתנור, ומענילין אותן במעגילה, שגוללין עץ גדול על קרקעית התנור ולוחץ עליהם ביד או ברגל כדי שיסתמו הסדקים בטיט. אבל לא ילחוצן את הטיט במלחצים שהוא כלי האומנים המחליקים את הטיט, הואיל ומעשה אומן הוא, אסור במועד.

ג. הציר הבולט מן הדלת וסוכב בחור

וקציעה [תקמ].

והרמב"ם [יו"ט ח יג] כתב, שמותר להעמיד התנור [כלומר, לטוח עליו בטיט מבחוץ כדי לשמור חומן], אפילו בימות הגשמים, ולא אסרו בהם אלא את בניתו לכתחילה. וכתב המגיד משנה, שהרמב"ם הוכיח כן ממה שלמדנו לעיל [י] בברייתא, שמותר להעמיד התנור וכירים, והיא היא תחילת הברייתא שאנו לומדים כאן [ועל מחלוקת תנא קמא ורבי אליעזר ששנינו שם סיימה הברייתא כאן "ושוין וכו'"], ואם כן, מאחר שהעמדתה בימות הגשמים דוקא, שוב יש להוכיח שהעמדתה הותרה אפילו בימות הגשמים. וביאר המשנה ברורה [תקמ כ] טעם החילוק, שגם בימות הגשמים, שעדיין הטיח שמבחוץ לח הוא, יכולים לאפות בו, ואם כן צורך המועד הוא, ואינו דומה לעשית התנור מתחילה, שעדיין כולו לח, ואינו ראוי כלל למועד.

במעקה, מותר אפילו מעשה אומן.

אבל הביאור הלכה [תקמ א] כתב, שמסתמת הראשונים נראה, שבכל ענין לא הותר מעשה הדיוט. ועיין מאירי.

ועדיין יש להקשות ממה שנלמד לקמן [יט], שהתירו לעשות ציצית במועד כדרכו, אף על פי שיכול לעשותו מעשה הדיוט, מפני שהוא צורך מצוה, ולמה יגרע מצות מעקה ממצות ציצית. [ועיין עוד בביאור הלכה [תרלז א] שהתיר בנית סוכת מצוה במועד].

אולם באמת אין כל המצוות שוות לענין היתר עשייתם במועד, שהרי הותר לתקן ספר תורה לצורך הקריאה במועד [תקמה ב], ולא הותר בנין בית הכנסת [במעשה אומן] אפילו כשאין להם מקום אחר להתפלל בו [תקמד א]. ועיין תשובות הרשב"א [ד שכו] ופרי מגדים [תקמה א"א ד].

217. מפרש הריטב"א, שהתירו כן מפני דבר האבד. וכמו שהתירו לעיל לבנות כותל חצירו, וכנ"ל.

218. כתב המשנה ברורה [תקמ שעה"צ כג],

216. כתב הריטב"א, שדין זה נכון בגג שאינו חייב לעשות בו מעקה [משום שאין משתמשים בו כל כך], ועושה מעקה לשמירה יתירה [או לצניעות. תוספות הרא"ש], אבל כשהוא חייב

להמתין לגמר כבישתן עד אחר המועד —
מותר (219) לכובשן (220) במועד.

שנינו במתניתין: שפין את הסדקין, ומעגלין
אותן במעגילה.

ותמהינן, השתא אפילו במעגילה אמרת
שרי, על אף שהיא מעשה אומנות קצת.
לשוף [לסתום באמצעות לחיצה] ביד וברגל,
שאינ עשיה זאת מעשה אומן כלל, מיבעיא,
וכי צריך התנא לאשמועינן שמותר?

נמרא:

והוינן בהא דשנינו במתניתין שעושה מעקה
מעשה הדיוט:

היכי המי מעשה הדיוט?

ומבארין: הכי קאמר התנא במשנה: שפין
את הסדקין, ומעגלין אותן דהיינו שלוחצין
ביד וברגל בחוזק שהוא כעין מעגילה. ולא
ממש במעגילה, אלא רק ביד וברגל.

רב יוסף אמר, כגון שעושה המעקה רק
בהוצא ורפנא שהוא קליעת ענפים של עצי
דקל עם עצי דפנה.

אבל לא במלחצים, שזו אומנות גמורה
ואסורה במועד (221).

ואילו במתניתא תנא: יכול לבנות את
המעקה מאבנים, אלא שהוא צר בצרור,
שמינחם אבן על גבי אבן, ושם צרורות עפר
ביניהם כדי לחברם, ואינו טח כטיט, וזה
חשוב מעשה הדיוט.

שנינו במתניתין: הציר והצינור והקורה
והמנעול והמפתח שנשברו מתקנן במועד.

ותיקונים אלו נעשים באמצעות הכאה

שזהו דוקא כשהניח בכונה לעשותו ברגל, אבל
כשהיה יכול לעשותו קודם הרגל, ונתעצל או
שכח ולא עשאו, אין זה בכלל כיוון מלאכתו
במועד, ומותר. [ואינו כמכשירי אוכל נפש
שהותרו ביום טוב, שבהם לא התירו אלא כשלא
היה לו אפשרות כלל לעשותם קודם יום טוב].

אסור לכבוש כבשים שאינם יכולים ליאכל
במועד, והלא באופן זה אינו חשוב כעושה
מלאכה במועד, שהרי תיקון האוכל נשלם ונגמר
אחר המועד, [ואין לומר שהאיסור משום
הטירחא שבדבר, אף על פי שאין עליה שם
מלאכה, שהרי התוס' יב] נסתפקו בעיקר הדין,
האם אסרו חכמים במועד טירחא שאין עמה
מלאכה], ועל כרחך שדבר זה נחשב מלאכה
גמורה להתחייב עליה משום בישול, ואם כן,
הוא הדין לענין איסור כבישת אוכלין שהוא
מדרבנן, עיין רמב"ם [שבת כב י].

219. מדברי הרמב"ן נראה, שאף על פי שאין
בדעתו להסתפק מהם במועד, מכל מקום מותר
לו לכובשם, הואיל ואין קביעות בדברים אלו,
וכיון שיתכן שלבסוף יהיה צריך להם במועד,
התירו לו חכמים.

וכן היא דעת הרש"ש [שבת עג]. [אך יש
לדון בראיה זו, שיתכן שאיסור זה אינו אלא
מדרבנן, שגזרו שלא יתחיל בשבת במלאכה, אף
על פי שתהיה נשלמת רק לאחר השבת].

220. האבני נזר [או"ח מח] כתב להוכיח
מכאן, שאדם המניח בשבת קדירה על גבי האש,
ולא נתבשלה עד מוצאי שבת, הרי הוא חייב
משום בישול, שאם לא כן יקשה מאד, מדוע

221. הקשה הריטב"א, שמהרישא יש לדקדק,

בפטיש, ולכן מקשיגן:

דנפחי, שעושה קול גדול, ולכן אסרו, כי האיסור הוא להשמיע קול⁽²²³⁾.

ואילו כאן במתניתין שמתקנים במועד, היינו בפטיש דנגרי, של עץ, וכן שאר התיקונים שנמנו במשנתנו, שאין בתיקונן רעש גדול.

ודחינן: מתקיף לה רב חסדא: אם כן, יאמר האנשים: קלא רבה אסיר ואילו קלא זוטא שרי?! והרי האיסור הוא להשמיע קול במועד!

אלא, אמר רב חסדא חילוק אחר ליישב סתירת המשניות: לא קשיא. הא דמתניתין דידן, במגלי, במשור גדול, שאינו עושה קול כלל. ואילו הא דגזר יוחנן, בחציני, בגרזן שעושה קול, ואסור.

ורמינהי סתירה: תנן במסכת מעשר שני: עד ימיו של יוחנן כהן גדול [שתקן כמה תקנות שהובאו שם במשנה], היה פטיש של מתקני דבר האבד, מכה בירושלים בחול המועד. והוא גזר שלא להכות בפטיש במועד משום הפרסום שברעש התקון, שיש בו משום ביזוי המועדות⁽²²²⁾.

וקשה, איך התירו במתניתין תיקוני דלתות, והרי משמע כי רק עד ימיו של יוחנן כהן גדול, אין, היו מתקנים. אבל מכאן ואילך, לא!?

ומתריצין: לא קשיא.

כאן שאסר יוחנן כהן גדול, מדובר בפטיש

המלאכה לצורך אכילתם, כדין מי שאין לו מה לאכול [לקמן יג]. [ולכאורה ביאור דבריו, שאמנם מותר לעשות מעשה אומן לצורך דבר האבד, אבל אסור לעשות בשכר, ועל כרחך, שעשו כן לצורך מחיתם. ועיין [תקמב א] ברמ"א ובביאור הלכה שם. או שטעמו על פי המבואר במסקנת הגמרא, שרבי יוסי מותר להכות בפטיש, אף על פי ששמיע קול גדול, והוקשה להר"ן ממה שמבואר לקמן [יב ב], שלדעת רבי יוסי אין לעשות מלאכת דבר האבד במחובר, משום שהוא בפרהסיא, וכמו שפירש רש"י שם, ומכח זה הוכרח לומר, שהנידון כאן הוא במי שאין לו מה לאכול].

223. מפרש רש"י משום איסור הולדת קול. וכונתו למה שלמדנו בעירובין [ק], שלדעת עולא ואביי, אסור לספוק את כפיו בשבת כדי להשמיע קול שעל ידי כן יברחו העופות, אף על פי שאינו קול שיר. והרא"ש [מע"ש ה טו] מפרש, שאסור השמעת קול הפטיש, מפני זלזול המועד שיש

שדוקא ביד וברגל כעין מעגילה מותר, אבל מעגילה עצמה, אסור, ואילו בסיפא נראה, שדוקא מחלצים, שהוא כלי ברזל, אסור, אבל מעגילה, שהיא של עץ, מותר. ותירץ, שכונת המשנה בסיפא לאסור אפילו כעין מחלצים, כלומר, מעגילה.

והנחלת דוד כתב ליישב, שאמנם מחלצים נחשב כמעשה אומן יותר ממעגילה, מכל מקום מעגילה יש בה יותר טירחא ממחלצים, ואם כן נמצא, שבכל אחד יש סברא להחמיר יותר מבחבירו, ולכן, מתחילה היינו סבורים שמעגילה מותרת ומחלצים אסור, שהוא מעשה אומן יותר, אבל לפי המסקנא אנו מפרשים, שהתנא השמיענו איסור במחלצים, אף על פי שיש בו טורח פחות ממעגילה, וכל שכן במעגילה שאסור. ועיין שו"ת מהרי"ט צהלון [א עד].

222. רש"י בסוטה [מז] מפרש, שהיו עושים מלאכתם לצורך דבר האבד. [כתיקון מנעול ומפתח]. ובחידושי הר"ן כתב, שהיו עושים

כמאן, בר' יוסי. שמתיר לעשות מלאכה לצורך דבר האבד, ללא שינוי.

ומבואר שבכך פליג רבי יוסי עם רבי יהודה.

שינונו במתניתין. **כבשין שהוא יכול לאכלן במועד, כובשן.**

בנהר **בדיתא** היה מקום הנקרא **לבאי**, שצדו בו הרבה **כוורי** דגים. ועשו זאת על ידי שהטו את מי הנהר, ונשארו הדגים.

אזיל כולי עלמא במועד, צוד, צדו ואיתי **כוורא**.

שרא להו **רבא לממלח מינייהו** ולהכינם בכך לאחר המועד, שבמליחתם המרובה אי אפשר לאכלם כעת.

אמר ליה אביי: והא **תנן** במתניתין כי רק **כבשין שהוא יכול לאכול** מהן **במועד, כובשן**. והרי את הדגים הכבושים האלו אי אפשר לאכול במועד!

אמר ליה רבא לאביי: הני דגים, **כיון דמעיקרא אדעתא דאכילה איתניהו** (225),

רב פפא אמר: כאן, מתניתין, מדברת קודם גזירה. **כאן**, במסכת מעשר שני, שאסר יוחנן כהן גדול, מדובר **לאחר גזירה**.

רב אשי אמר: הא דאסרו, היינו כשיטת רבי יהודה [לקמן יב א] הסובר שאף במלאכת דבר האבד צריך שינוי.

ואילו **הא** במתניתין דידן התיירו, כשיטת רבי יוסי, דפליג עליה לקמן, וסבר אין צריך שינוי בדבר האבד.

ומצינו שכך הוא ביאור פלוגתייהו לקמן, האם אף בדבר האבד צריך שינוי: **דאמר רבי יצחק בר אבדימי, מאן תנא**, כפי איזה תנא נשנית הברייא המצריכה **שינוי במועד** במלאכת דבר האבד? על כרחך לפי התנא הסובר **דלא כרבבי יוסי**, כי לפי רבי יוסי אין צריך לשנות! (224)

אמר רבינא, כמאן מדלינן האידינא קביותא דדשא בחולא דמועדא. על דעת מי מהתנאים סומכים אנו בזה שמחזירים ומגביהים את המשקוף שיצא ממקומו, בחול המועד.

אם כן, לשם מה הוצרכנו להעמיד בדבר האבד, והלא מפורש לקמן [יב ב], שלרבי יוסי, מותר לעשות מלאכה כדי להשתכר לצורך אכילה, בלא שינוי.

225. בפשוטו משמע מלשון זה, שאילו היו נוטלים שלא לצורך המועד, היה אסור להם למלחם בדיעבד, ורק מפני שתחילת לקיחתם היתה לצורך אכילה במועד, הותר להם למלוח כדי שלא יפסדו. ובהערה 1 הבאנו דעת הריטב"א והמגן אברהם, שאסרו ההנאה ממלאכת חול המועד כשנעשית שלא לצורך

בזה. אבל בתוספות הרא"ש כאן פירש, שאסרו משום מראית העין, שהשומעים קול הפטיש יסברו שעושים מלאכה שלא לצורך דבר האבד.

224. עלה בדינו לפי המסקנא, שסיבת האיסור איננה מפני השמעת הקול, אלא משום עצם המלאכה, שהיא נצרכת ליעשות בשינוי, לרבי יהודה. ואם כן צריך לומר לכאורה, שדברי רש"י והרא"ש הנ"ל אינם אלא לפי הסלקא דעתך. ועיין קרן אורה.

עוד יש לעיין, לפי מה שכתב הר"ן הנ"ל, שהיו עושים מלאכתם כדי שיהיה להם לאכול,

הביא אותם, ואי שביק להו, אם ישאירם בלי מליחה פסדי, לפיכך כפרקמטיא האבד דמי, ושרי מפני ההפסד.

ואיכא דאמרי, הא דשרי להו רבא, לא היה זה בדיעבד, לאחר שהביאו את הדגים, אלא

התיר להם לכתחילה למיצידי⁽²²⁶⁾, מיזל איתויי⁽²²⁷⁾, ומימלח.

ועל זה אמר ליה אבוי: והא אנן דוקא "כבשין שהוא יכול לאכול מהן במועד, כובשין" — תנן!

יזדמן לו לאחר המועד, אבל לפי תירוץ ב', אין להתיר מלאכה לצורך זה. והשו"ע [תקלג ג] פסק כתירוץ א'. ועיין שביאור הלכה שאין הדבר ברור.

226. המרדכי הוכיח מכאן, שצידי דגים מותר להם לצוד בפרהסיא במועד, ואינם כצידי חיות ועופות, שמבואר לקמן [יג] שאסורים לצוד בפרהסיא. וטעמו, שאין דרך לצוד דגים מיום אחד לחבירו, ואם כן, הכל יודעים שצידה זו נעשית לצורך המועד, מה שאין כן בחיות ועופות, שהם נשמרים ימים רבים, ויבואו לחשדם שעושים במלאכתם לצורך חול. ועיין מגן אברהם [תקלג י] שנחלק בזה. ויתבאר שם הערה 89.

227. המגן אברהם [שם ז] מפרש, שצידה זו היתה באמת לצורך המועד, ואף על פי שמבואר לקמן [יב], שלדעת רבנן אין היתר לטחון במועד יותר מן הצריך לו בריוח, כאן יש סברא להקל, הואיל ועל כל צידה וצידה יש לומר שמא עתה יעלה בידו דג משובח יותר מכל הדגים הקודמים לו, ואם כן יש בזה צורך המועד. [אף על פי שעיקר מטרתו היא להותיר לאחר המועד]. וכן נקטו הגר"א והפרי מגדים [תקלז ח].

והקשה הגרע"ק איגר, שאם כן, אין מובן במה נחלקו שתי הלשונויות בגמרא, שהרי לדעת שניהם עיקר הצידה היתה לצורך האכילה במועד, וכיון שצדו ונותר בידם, ודאי יש להתיר למולחם מפני דבר האבד. ועיין עוד בחזון איש.

המועד. אולם גם לדעת הבית מאיר שהתיר יש ליישב ולומר, שמכל מקום לא התירו לעשות מלאכה לצורך שימורם, ולכן, אילו היו לוקחים הדגים לצורך אכילתם אחר המועד, היה נאסר למלחם.

וכתב הרא"ש, שמדברי הגמרא יש ללמוד, שרבא לא התיר לקחת הדגים לכתחילה לצורך אחר המועד, אף על פי שישנם הרבה קופצים עליהם, ואם לא יקחו עתה מן ההפקר, שוב לא יהיה מהם לאחר המועד, ואין זה נחשב כדבר האבד. והקשה בשם הראב"ד, שהרי נתבאר לעיל, שכל ריוח שודאי אינו מזדמן לאחר המועד, הרי הוא נידון כדבר האבד, עיין הערה 212. ואכן הרמב"ן והריטב"א הוכיחו מכאן, שמניעת ריוח אינה נחשבת כהפסד, ושלא כדעת הרא"ש.

ותירץ הראב"ד, שיש לחלק בין פרקמטיא למציאה, שפרקמטיא, עיקר פרנסתו של אדם זה תלויה בו, שלוקח בזול ומוכר ביוקר, ולכן נחשב מניעת ריוח זה כדבר האבד, מה שאין כן במציאה והפקר, שאין האדם ניוון ומתפרנס מהם, אלא הוא דבר שנזדמן לו לפי שעה, לכן לא החשיבו דבר זה כהפסד. [אלא הרי הוא כהשקאת בית הבעל, שלא התירוה מפני מניעת ריוח. ביה"ל תקלט ה ד"ה ואפילו]. עוד חילק הראב"ד בין מלאכה האסורה למקח וממכר, וכמו שהבאנו שם חילוק זה בשם הנימוקי יוסף. ויש נפקא מינה משני תירוצים אלו לענין הלכה, שלפי תירוץ א', מותר לעשות אפילו מלאכה גמורה לצורך ריוח, במקום שודאי לא

ואמר רב: אמר לי אדא ציידא: כך ראוי לעשות עם דג:

כוורא — **טוויא באחזה!** צלה את הדג במלח, לפי שהמלח הוא אחיו של הדג, ששניהם נבראו מהמים.

אפוקיה — **באבוה!** ואחר צלייתו טוב ליתנו במים צוננים. והמים קרויים אביו של הדג, שמהם יצא.

מיכלי — **בבריה!** אוכלים את הדג בציר השמנונית היוצא ממנו, והציר קרוי "בנו של הדג", כי הוא יוצא מהדגים.

אשתי עליה, שתה אחרי אכילת הדג מים — שהם **אבוה!**

ואמר רב, אמר לי אדא ציידא: אדם שאוכל **כוורא**, **תחלי**, **שחלים**, **וחלבא** — לאחר אכילתם **ליטעון גופא**, כדאי לו ללכת הרבה, **ולא ליטעון פוריא**, ולא ילך לישן על המיטה מיד אחר אכילתם.

ואמר רב: אמר לי אדא ציידא: **כוורא**, **תחלי וחלבא** — טוב לשתות אחר אכילתם **מיא**, **ולא שיכרא**, שיכר.

ואם אינו רוצה לשתות מיא, עדיף לשתות **שיכרא**, **ולא המרא**, יין.

ועל כך השיב רבא ואמר ליה: הני דגים שמולחן היטב **נמי**, **מתאכלי** במועד עצמו **אגב איצצא**, כשסוחט המלח מהן. היות והסחיטה מרככת את הדג ועושה אותו ראוי לאכילה. ולכן מותר לכובשן במועד⁽²²⁸⁾.

כי הא דמצינו אצל שמואל, **שעברו עשו ליה שיתין איצצי**, רחצו וסחטו את הדג שישים פעמים, עד שנהיה ראוי לאכילה מחמת הסחיטות המרובות, **ואבל** אותו ללא בישול.

וכן אירע אצל רבא, כאשר **איקלע לבי ריש גלותא**. **עבדין ליה שיתין איצצי**, **ואבל**.

רואים אנו ששייך לאכול דג שנמלח הרבה, על ידי רחיצה.

רב איקלע לבי רב שפיר במועד. **איתו לקמיהו** הביאו לפניהם **החוא כורא**, דג שהיה עשוי: **תילתא בישולא**, שליש ממנו היה מבושל, **תילתא מילחא**, שליש מלוח, והמליחה כללה רחיצה וסחיטה, **ותילתא טוויא**, ושליש צלוי.

אמר רב: אמר לי אדא, שהיה **ציידא: כוורא** — **סמוך למיסרחיה מעלי!**

כלומר, טוב לאכול את הדג כשהוא קרוב לסוף הזמן שיסריח, יותר מאשר לאוכלו בזמן הקרוב לצידתו⁽²²⁹⁾.

הדרן עלך משקין בית השלחין

ובבי' הגר"א [שם] נראה לכאורה, שאפילו אין המליחה כלל לצורך המועד, מותר. 229. כתבו התוס', שבזמן הזה אין מחזיקים כן, ויתכן שנשתנו הטבעים בענין זה, כמו עוד רפואות שנזכרו בגמרא, שאינן מועילות בזמנינו. עכ"ד. ועיין כעין זה במשנ"ב [קעג ג].

228. ואף על פי שעתה יכול הוא כבר לברר איזה דג רוצה למאכלו, מכל מקום, הואיל ומן התורה אין עיבוד באוכלין, ואין איסור במליחה זו אלא מדרבנן, הקילו חכמים למלוח כולם כל זמן שאין מבורר דבר זה. מגן אברהם על פי השעה"צ [ל].